

A MAGYAR SZELLEMI VILÁGFORGALMA

Jean Hankiss et L. Molnos-Müller Anthologie de la poésie hongroise.

Vége van francia nyelvű magyar lírai anthológiánk is. Jónéhány évvel ezelőtt jelent meg az Insel Verlag ki-tűnő Bibliotheca Mundi sorozatában egy német nyelvű anthologia. Az olaszt most készíti Márfy Oszkár tanár. A francia néhány hete hagyta el a sajtót dr. Hankiss János egyetemi tanár és Molnos-Müller L. szerkesztésében a párizsi Sagittaire kiadásában. Ugyanennek a kiadónak, a modern külföldi irodalmakat ismertető. «Panorama» sorozatában szerepel a Panorama de la Litterature Hongroise, amelyet szintén Hankiss János szerkesztett, Juhász Géza, a tehetséges fiatal magyar esztéta társaságában. Ennek mintegy kiegészítő, illusztráló szemelvény kötete a most megjelent Anthologia.

A Panorama, amely az egész újabb magyar irodalomról s ennek keretében lírai költészetünkről is összefüggő képet ad, sőt bevezetésképpen vázlatosan régebbi irodalmunkat is ismer-teti, fölöllegessé tette, hogy a szerkesztők hosszabb tanulmánnyal vezessék be anthológiájukat. E helyett csak rövid előszót adnak, amelyben tájékoztatják az olvasót az irány-elvekről, amelyek a gyűjtemény összeállításánál mérvadók voltak. Lehetőleg hiánytalanul be akarták mutatni az egész magyar lírát a legelső magyar nyelven ismert verstől egészen a ma legmodernebb fiatal költő-jéig. A rendelkezésre álló hely meg-lehetősen korlátozott volt, ezért csak a legkiválóbb költőktől, Vörösmarty-tól, Petőfitől, Aranytól s a hozzájuk fogható nagyságoktól vettek fel egy-nél több darabot a gyűjteménybe. Minden más költő egyetlen verssel

szerepel. Drámai költeményt egy-általában nem vettek fel az anthologiába. Ez is a hely korlátozottsága miatt történt.

A líra fejlődését és fő irányvonalait ismertető tanulmány helyett inkább eleven portrét festettek minden, a gyűjteménybe felvett költőről. Sokszor, már amennyire a hely megengedi, egészen kerekded formás kis tanulmány ez a portré s mingyárt utalás történik benne a Panorama vonatkozó részére is.

A gyűjtemény elég kimerítő. Csaknem teljes képet ad a magyar líráról egy XIII. századbeli magyar Mária-siralomtól egészen a ma élő lírikusok verseiig. Nem feledkeznek meg a népköltészetéről sem. Ad néhány szép virágéneket, kuruc nótát, népdalt és régi népballadát is. Kiterjed és egész magyar nyelvterületre, felveszi tehát az elszakított részek, Erdély, a Felvidék és a Vajdaság újabban feltűnt legtehetségesebb költőit. Alig emelhetünk szót a költemények kiválasztása ellen is. Szerencsés kézzel, biztos megérzéssel szemeli ki a legreprezentánsabb verseket még akkor is, ha elég termékeny költő egyetlen versét veszi is fel az anthológiába. Legfeljebb Adynál lehetne szó arról, hogy az Őskaján, ez a minden Ady vers közt a legjellegzetesebb és leghatalmasabb mért maradt ki a kötetből.

Bármilyen körülménnyel készült azonban az anthologia s mármilyen jó és semmiképpen sem kifogásolható az, ami benne van, néhány kisebb hiányra mégis föl kell hívni a figyelmet, amely ha az értékes kötet esetleg újabb kiadást ér, könnyen pótolható. Így kimaradt régebbi költőink sorából Madách Imre. Igaz, az előszó hivatkozik rá, hogy a helyszűke miatt drámai költeményekből semmiképpen

sem adhattak szemelvényeket. De Madáchnak drámáin kívül lírai költeményei is vannak s ezek közt akad néhány elmélyedő eszmei vers, amely a franciákra, akiknél túlnyomó az intellektuális líra, igen jó hatást tett volna. Nem is szólva arról, hogy Madáchnak külföldön ma már ismert neve van. Petőfi mellett őt tartják a magyar szellem legszárnyalóbb titánjának. Neve tehát csak díszítette volna az anthológiát, amelynek előszava méltán hivatkozik az ambarras de sichessere.

Kissé mostohanában bánik azonban az anthológia a legfiatalabb lírikus nemzedékkel. Nem tudjuk ugyan, mikor készült a gyűjtemény összeállítása. Lehet, hogy akkor még nem is szereztek maguknak nevet azok, akiknek hiánya ma feltűnik, de bizonyos, hogy első pillanatra szemet szúr, mért nincs benne például a kötetben Horváth Béla, Szemplér Ferenc, Veörös Sándor, Zelk Zoltán, Bárd Oszkár, Jékely Zoltán, Mihály László, Toldalagi Pál verse. Bizonyára csak az ilyen gyűjtemények szerkesztésénél óhatatlan elnézés eredménye, hogy Sajó Sándor és Londesz Elek neve is kimaradt a sorból, mikor náluk jelentéktelenebb költők is szerepelnek. Ezek az árnyalati szépséghibákon egy új kiadás könnyű szerrel segít.

Igen gondosak, hűek és költői szépségűek a fordítások. Rímes, metrikus fordítás igen kevés van a kötetben. Itt a fordítók tartották magukat az általános francia szokáshoz, amely többre tartja a vers tökéletesen hű tartalmi visszaadását a vers formájának és zenéjének átköltésénél és ütemes sorok helyett emelkedett, választékos prózában fordít. A kitűnő fordításokat Bencze Jenő, Eckhardt Sándor, Francois Gachot, Hankiss János, Kuber Edith, Rónai Pál, Térey Sándor és Guillaume Vautier készítették. A darabok kiválóztatásban

segédkezett Horváth János egyetemi tanár és Leon Pierre-Quint, az ismert nevű francia irodalom-történetíró és esztétikus, aki a francia olvasó szemzőgéből végezte a végső rostálás munkáját. Stílus és tökéletes franciaság szempontjából Georges Ribemont-Dessaignes, a kiváló modern író nézte át a gyűjtemény gazdag választékát.

Mindenestre nem becsülhetjük fel eléggé a jelentőségét annak, hogy most már nemcsak a cseheknek és a jugoszlávoknak, hanem nekünk is van reprezentatív francia nyelvű lírai anthológiánk s ezért csak a legnagyobb hála és elismerés hangján adózhatunk Hankiss Jánosnak és szerkesztő társának gondos és nagy munkájukért.

Kállay Miklós.

Liszt Ferenc élete képekben.

A Liszt-jubileum alkalmából, amelyben velünk együtt a nagy magyar zenei géniusz ünnepléséből a külföld is kiveszi részét, a közelmúltban két érdekes és díszes kiállítású kötet is jelent meg s mind a kettő képekben mondja el a zongora legnagyobb mesterének világraszóló eseményekben gazdag életét a doborjáni egyszerű szülőháztól Európa sok fényes hangversenyterméig és fejedelmi udvaráig.

Külföldön nagyon divatossá vált ez a képekkel való dokumentálás. A képes riportok, amelyek szavak helyett pillanatfelvételek egész sorával rögzítik meg az eseményeket, lassankint testes könyvekké nőttek s ma már történelmet is írnak az események emlékét a szavaknál szemléltetőbben megőrző képek segítségével. Ezekben a képes leírásokban, történetekben a szó a legszűkebb térre korlátozódik. Néhány rövid aláírás utal a kép tárgyára, a többit maga a kép mondja el, amely mindenestre sokkal szemléltetőbb, mint a szó.

Az egyik ilyen képes Liszt-életrajz francia nyelvű címe: *La Vie de Franz Liszt par l'image*. Szerkesztője Robert Bory s Genfben jelent meg Alexandre Jullien kiadásában. Fényűzéssel kiállított album ez a legdrágább papíron, tökéletes mélynyomású képekkel, amelyek gazdag galériában sorakoztatnak fel minden nagy eseményt és minden fontos egyéniséget, akinek csak Liszt zsúfolt nagyvilági életében szerep jutott. Régi metszetek, rajzok, dagerotípiák, festmények, facsimilek váltakoznak itt s mint valami óriási filmet pergetik le a nagy zenei géniusz káprázatos világát. A kötethez Robert Bory írt előszót. Liszt életrajzát pedig Alfred Cortot foglalta össze.

A másik hasonló képes Liszt-biográfia németül jelent meg, *Franz Liszt, ein Künstlerleben in Wort und Bild* címen. Szerzői Werner Füssmann és dr. Máteka Béla. Dr. Péter Raabe és dr. Hubay Jenő írtak ajánló sorokat a kötet elé. A két szerkesztő rövid előszóban fest hősi páthosú portrét Liszt sokrétű és lenyűgöző egyéniségéről s körvonalazza a képek összeállítását s a kísérő szöveg megírása körül követett irányelveit. A gazdag képanyagot korszakok szerint hat csoportra osztották. Az első csoport Liszt ifjúságával foglalkozik 1811—1838-ig, a második a nagy zongoraművész európai hangversenykörútjával (1838—1848). A harmadik fejezet a weimari korszakot tárgyalja (1848—1861). A negyedik fejezetben a római, budapesti és újból weimari állomások képei sorakoznak fel (1861—1880). Az ötödik fejezet Liszt utolsó éveinek jut (1880—1886). A hatodik fejezet a nagy mester posthumus dicsőségének van szentelve.

Ez a kötet is igen fényes kiállítású. Nehéz műnyomó papíron, kitűnő fototípiákban közli a képeket s egyszerű képalírások helyett mindenütt valamelyes kísérő szöveget is ad. Tehát ha nem is összefüggő leírásban,

de töredékekben szintén összefoglalja Liszt pályájának legjelentősebb eseményeit és adatait. Ez a kötet is igen szép emléke lesz a jubileumnak, amelyből nem hiányzik már más, csak egy alapos, teljes s a történelem mai szellemtörténeti módszerével megírt Liszt-életrajz.

La Tragedia dell'Uomo Madách drámai költeménye Antonio Widmar új fordításában.

Madách Imre hatalmas szárnyalású drámai költeménye új reneszánszát éli színpadon és könyvben egyaránt. A színpadi reneszánsz keltette életre az új fordításokat, amelyek gyönyörű idegen nyelvű Madách-kiadásokra adtak alkalmat. Az új német, angol, francia és svéd, sőt román fordítás után most itt van az új olasz fordítás is, amely gazdagon illusztrált előkelő kiállítású kötetben fekszik előttünk.

Ennek az új olasz fordításnak kezdeményezője is a színpad volt. A Tragedia meglevő olasz fordítása, amelyet Lodovico Czik nyers fordítása alapján Antonio Fonda öntött olasz versekbe 1908-ban, már elavult és semmiképpen sem volt alkalmas mai előadás céljára. Ezt a nagyszabású előadást Rómában tervezték, Németh Antalnak, a Nemzeti Színház jelenlegi igazgatójának rendezésében, Horváth Jánosnak, a római magyar Akadémia növendékének szcenikai kiállításával és Farkas Ferencnek, Respighi jeles tanítványának zenekíséretével. Velük egyetértésben egyenesen az új római előadás számára kezdte meg Antonio Widmar, eredetileg a Tragedia Paulay Ede által megállapított színpadi szövegének fordítását. Az a szöveg ez, amely a Nemzeti Színházban is színrekerül, hiszen a Tragediát egész terjedelmében színpadra vinni lehetetlen.

A fordításnak ez a része Alberto

Gianola tanár közreműködésével készült. Időközben, mert a Tragédia római bemutatója technikai akadályok miatt késett, Antonio Widmar újra átnézte a már kész fordítást, átdolgozta a Gianola közreműködésével készült részeket és elkészítette a még hiányzó szövegrészek fordítását is úgy, hogy a Tragédia most megjelent olasz fordítása hiánytalanul tartalmazza a teljes szöveget. Igen ügyes gondolat volt a könyvben a színpadi szöveg tipografiai megkülönböztetése is. A Tragédia szövegének azt a megrövidített részét, amelyet a színpadon elmondanak a színészek, vastagbetűs nyomás választja el a szöveg többi részétől.

Feltünteteti azonkívül a szöveg Németh Antal új színrealkalmazásának egész elgondolását. A szövegben kétféle rendezői utasítást is találunk. Az egyik az eredeti, amely minden magyar Madách-kiadásban is változatlanul megtalálható. A másik a Németh-féle rendezés instrukciója és színleírása, amely az olasz fordításban szintén bennfoglaltatik és zárójelbe téve különböztethető meg az eredeti konstrukcióktól.

Ami magát a fordítást illeti, Widmar úgy formában, mint tartalomban híven igyekszik követni az eredetit. Jambusai jól csengenek s a fordítás minden tekintetben gondos, szépen csiszolt és hűségesen ügyel arra, hogy a költemény egyetlen mély vagy szárnyaló gondolata se sikkadjon el. Nem hiányzik belőle a költői hév és lendület sem, amely bizonyára segítségére lesz a szó színpadi dinamikájának is. Most már csak az kívánatos, hogy a tervezett római előadás mihamarább valósággá váljék.

A kiadás a milánói S. A. Editrice Genio áldozatkészségéből igyekszik méltó köntöst adni Madách költeményének. A kötetet Berzeviczy Albert elmélyülő esztétikai és irodalomtörténeti tanulmánya vezeti be. Ez a ta-

nulmánya lett volna az az ünnepi conferéncia, amellyel a Magyar Tudományos Akadémia nemrég elhunyt nagynevű elnöke a Tragédia római előadását bevezette volna. A szöveget egyik legkiválóbb grafikusunk, Fáy Dezső huszonnyolc eredeti metszete illusztrálja. A díszes kiállítású és minden vonatkozásában magas színvonalon álló könyv bizonyára megszerzi a nagy magyar géniusznek a népszerűséget Olaszországban és előkészíti az előadás várható diadalát. K. M.

Magyarok az utrechti egyetem jubileumán. Hollandia egyik régi híres univerzitása, az utrechti egyetem most ünnepelte 300 éves fennállásának jubileumát. A jubileumi ünnepségen Kállay Kálmán debreceni egyetemi tanár vezetésével népes küldöttség jelent meg. A küldöttség úgy a királyi család, mint az egyetem tanári kara, a diákság és a sajtó részéről kitüntetőn kedves fogadtatásban részesült. Az utrechti egyetemen a három század folyamán igen sok magyar diák tanult és állandóan fenntartotta a barátságos viszonyt a két nemzet közt. Kállay Kálmán a jubileumi ünnepségen szép beszéd kíséretében bronz emléktáblát ajánlott fel az egyetemnek. Az emléktábla azt örökítette meg, hogy idők folyamán 1800 magyar ifjú tanult Utrechtben. Egy Daniel Bernard Guiljanusz által létesített 9000 angol font vagyonnal bíró ösztöndíj ma is pfalzi és magyar diákok segítésére szolgál.

A tokiói Magyar Japáni Társaság. Nabeshima vicomte elnöklésével megünnepelte Szent István napját. Ez alkalommal augusztus 20-án Loránt Ferenc hegedűművész magyar darabokat játszott a tokiói rádióban. A társaság este bankett keretében ünnepelte meg a nap jelentőségét. S a vicomte mint a társaság elnöke tiszteletgett a spanyol követnél, aki akkor Japánban Magyarországot képvisi-

selte. Magyarország kormányzójának is felajánlott a Társaság egy zenedarabot, a Grande Marche Touranienet, amelyet díszes tokban küldtek el Budapestre.

A *Société du Folklore Français et du Folklore Colonial* a Gyöngyös-bokrétára népi táncainak és magyaros ünnepegeinek leírását s a táncok illusztrációs anyagát kérte a párizsi magyar követség útján. Intézkedés történt, hogy a Francia Néprajzi Társaság a legkimerítőbb leírásokat s a leggazdagabb illusztrációs anyagot kapja meg az immár európai hírű Gyöngyös-bokrétáról. A Gyöngyös-bokrétára egyik előadását különben a rádió is közvetítette Párizsba s így a képek mellé hangillusztrációt is adtunk. Ezért volt hajánál fogva előráncigált és teljesen alaptalan az a támadás, amely a rádiót a Gyöngyös-bokrétára előadásának párizsi közvetítése alkalmából érte.

Utazás a nyárba. Eine Reise in den Sommer, ezen a címen Franz Josef Distel, rottweili szemináriumi

tanító útirajzot írt, amelyben igen kedvesen emlékszik meg Magyarországról. Ir Budapestről, a Duna királynőjéről, a dunaparti est szépségéről, a budai hegyek elragadó panorámájáról, a pompás fürdőkről, a pusztáról és a magyar faj kultúraszerezetéről. Élénken foglalkozik a magyarországi németiség életével is s mindenütt a legnagyobb rokonszenvvel beszél Magyarországról. Könyvét számos illusztráció is élénkíti.

La Hongrie d'hier et d'aujourd'hui. A tegnap és a ma Magyarországa Radisich Elemérnek ez a kitűnő összeállítású könyve, amely kiváló íróktól vett szemelvényekkel gazdagon illusztrálva ismerteti Magyarország multját és jelenét, népét és táját, kultúráját és gazdaságát, új kiadásban jelent meg s egyidejűleg angol nyelven is. Az, hogy új kiadásra volt szükség, világosan mutatja, milyen kapós ez a könyv, amely még sok barátot fog nekünk szerezni a külföldön.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CÉCILE.

Helyettes szerkesztő: KÁLLAY MIKLÓS.

Stephaneum nyomda r. t. — A nyomdáért felelős: IFJ. KOHL FERENC.